ISLAMIC WORLD POLITICAL RESEARCH

Open Access Quarterly Journal

https://priw.ir

Vol. 16, No. 1, Spring 2026, pp. 31-46

DOI: 10.22034/priw.16.1.4 E- ISSN: 1294-3116

The Impact of Gaza Peace Agreement on the Regional Policies of the Islamic Republic of Iran An Analysis Based on the Offensive Realism Theoretical Framwork

Zanra Mohammadpour Dehsorkhi[1], Vahid Sinaee[*2]
Abolghasem Shahriari[3]

1. Ph.D Student, Department of Political Science, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.
Email: mohammadpour.zahra@mail.um.ac.ir.
2. Associate Professor, Department of Political science, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. *(Correspondence author)
Email: sinaee@um.ac.ir
3. Ph.D. Department of Political science, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. Ab.shahriari@mail.um.ac.ir

Received: 2026/02/16 | **Accepted:** 2026/03/1 | **Published:** 2026/05/31

E X T E N D E D A B S T R A C T

Introduction

The developments in the Middle East in recent decades have always been influenced by the conflict between Palestine and Israel. In the meantime, the Gaza Strip, as one of the main centers of conflict, has a special place in the security and political equation of the region. Gaza is not just a small geographical unit on the Mediterranean coast, but rather acts as a ``strategic node`` in the equations of the Middle East. The frequent wars and crises in this region have affected not only the fate of the Palestinians in recent decades, but also the foreign policy of many countries, including the Islamic Republic of Iran. Since the beginning of the victory of the Islamic Revolution, Iran`s foreign policy has defined the Palestinian issue as one of its identity and strategic pillars and has made supporting the Palestinian resistance part of its legitimizing discourse at the regional and international levels. Iran has also always been trying to establish its position as a prominent regional power and sought to play an important role in the international arena. In this context, it competes with other countries in the Islamic world such as Turkey, Saudi Arabia and Egypt and has adopted a comprehensive strategy that relies on the use of diverse tools to achieve its goals. These tools include: active diplomacy, providing financial and military supporting Shiite communities in different countries (Awwad, 2024: 138), therefore, Gaza has become not only a symbol of Palestinian resistance against Israel, nor merely a humanitarian or ideological issue, but also one of the focal points in the strategic confrontation and balance of threat between the Islamic Republic of Iran and its regional and trans- regional rivals. In recent years, the escalation of conflicts in Gaza and its widespread humanitarian consequences have drawn the attention of regional and international actors to this region. At the same time, efforts have often been fragile and unsustainable, the plan to achieve lasting peace in Gaza provides an opportunity to analyze its implications for the policies of regional actors, including the Islamic Republic of Iran. The developments of 2025 and formation of a trend referred to in political and media literature as ``Gaza Peace`` have raised fundamental question about the consequences of this development on the regional policies of key players, especially the Islamic Republic of Iran. Contrary to liberal understandings that interpret peace as a sustainable reduction of conflict and expansion of

cooperation, realist approaches, especially aggressive realism, often consider peace to be a temporary phenomenon and a function of the distribution of power in the international system (Mearsheimer, 2001: 30). Therefore, since any fundamental change in the situation in Gaza, including the establishment of peace, will inevitably affect Iran`s strategic calculations, accordingly, the present study, using John Mearsheimer`s theoretical framework of aggressive realism, has examined the main question: ``How will 2025 Gaza Peace Agreement affect the power calculations, threat balance, and regional and trans- regional behavior of the Islamic Republic of Iran? The central hypothesis of the research is that the Gaza peace has caused a tactical, but not strategic, change in Iran`s foreign policy, and Iran`s behavior can still be explained by the logic of power- based competition of aggressive realism.

Methodology

The main method of data analysis in this study is thematic analysis. Thematic analysis a systematic method for identifying, organizing, and presenting patterns (themes) within qualitative data that allows for the extraction of rich concepts and answers to complex question. The data required for this study are based on official documents, statements, and interviews with political officials of the Islamic republic of Iran. The statistical population of the study is the published text on the developments in Gaza and Iran`s regional policy in the period leading up to and after the 2025 peace. The selection of these data was made with the aim of achieving a detailed and contextual understanding of the logic, perceptions, and behavioral patterns of the Islamic Republic of Iran. The data analysis process in this study was carried out in four main stages, in accordance with the model presented by Brown and Clark (2006):

Getting familiar with the data: In this stage, all collected texts and documents were studied repeatedly and in depth so that the researcher became familiar with their overall content.

Initial coding: In this step, meaningful sentences, phrases or sections related to the research question (such as "relative power", "balance of threat", "axis of resistance", "change of tactics", "survival") were systematically extracted and initially coded.

Theme Search and Identification: Initial codes were categorized based on conceptual commonalities and within the framework of key concepts of aggressive realism theory (such as power maximization, rational behavior in an anarchic environment, balance) and organized into sub-themes (such as پ peace as a strategic pause پ reconfiguration of resistance-oriented tools) and then main themes (such as پ continuity of strategic goals پ tactical change in tools).

Review and Definition of Themes: The identified themes were reviewed and evaluated in relation to the total data and the research question. Finally, a network of main and sub-themes that provided a comprehensive picture of the answer to the research question was drawn and finally defined.

Overall, the theme analysis method allowed this research to go beyond the superficial layers of the texts and extract and explain meaningful patterns, hidden arguments, and the logic governing Iran پ s regional policy towards peace in Gaza within a specific theoretical framework. This method was fully aligned with the interpretative and explanatory purpose of the research

Findings

The research findings show that the Islamic Republic of Iran has interpreted the Gaza Peace Agreement 2025 not as the end of the conflict, but as a new stage of hegemonic competition. From Iran پ s perspective, this agreement is not the result of a fundamental change in the goals of the actors, but rather the result of a temporary balance and cost-benefit calculations; therefore, peace is considered an opportunity to realign power, renew forces, and shift competition from the military arena to the political, diplomatic, and narrative spheres. Within this framework, the threat discourse towards the United States and Israel is still maintained, and peace is also seen as a strategic pause in the path of long-term competition. Also, the axis of resistance has transformed from a purely offensive tool into an asymmetric, decentralized, and multifunctional network that, in addition to its deterrent role, has become a diplomatic bargaining lever and Iran پ s political capital in regional interactions. The findings show that deterrence has also changed from relying on direct tension to demonstrating military, missile, and drone capabilities, and the tactical management of resistance groups has become more flexible while maintaining Tehran پ s strategic guidance. At the regional level, Iran, by taking advantage of diplomatic opportunities, has tried to counter the process of normalizing Arab-Israeli relations, strengthen its narrative of regional role-playing, and establish its position as a factor of stability and an inevitable actor. Domestically, the Gaza peace has become a tool for strengthening political legitimacy, consolidating elite consensus on the necessity of continuing regional influence, and emphasizing the resistance economy as a support for national security. Overall, the findings confirm that Iran پ s strategic goals have remained stable, but the means and methods of achieving these goals have undergone tactical evolution and flexibility in accordance with the new conditions.

Discussion and Conclusion

Using the theoretical framework of John Mearsheimer`s aggressive realism and applying the content analysis method, this study examined the impact of the Gaza Peace Agreement 2025 on the power calculations, threat balance, and regional and trans regional behavior of the Islamic Republic of Iran. The findings of the study, which were extracted from a systematic analysis of related texts and statements, show that the Gaza Peace is interpreted not as an end to the conflict, but as a change of scene and means of competition within the framework of long-term power پ based competition. This finding confirms the central hypothesis of the study based on پ a tactical, but

not strategic, change in Iran`s foreign policy and its continued explicability based on the logic of aggressive realism.First, the findings showed that Iran does not consider the Peace Agreement 2025 to be a fundamental change in the structure of competition, but rather a temporary strategic pause. resulting from a fragile balance of a stable hegemony is inherently unstable and temporary. This view is entirely consistent with the hard core of aggressive realism: states in anarchic system seek to maximize relative power even in times of peace, and see peace merely as an opportunity to realign forces and shift competition to less costly arenas.

Second, the research revealed that the axis of resistance, as Iran`s most important tool for increasing its power, has undergone a profound functional transformation. Rather than weakening, this network has evolved from a centralized, vertical model to an asymmetric, decentralized network. The increasing tactical autonomy of groups, while strategically aligning white Tehran, has both increased the axis` resilience and raised the costs of countering it for rivals. At the same time, the transition from tension-based deterrence to over deterrence shows that Iran, by publicly displaying its missile and drone capabilities and concluding defense agreements white Eastern powers, is seeking to dictate the rules of the game in a period when direct violence has temporarily decreased. This development is a tangible manifestation of instrumental rationality within the framework of aggressive realism. Third, Iran has found the Gaza peace not as a mere threat, but as an arena for diplomatic, narrative, and perceptual exploitation. The narrative war to redefine its role from a factor of instability to a factor of security stability, the use of diplomatic openings combined with a display of hard power, and the attempt to polarize an alternative ideology to the normalization of Arab- Israeli relations all demonstrate Tehran`s deep understanding of the multiplicity of regional anarchy and the necessity of balancing at different levels simultaneously. This active confrontation has transformed Iran into a calculated and flexible actor in the post-peace scene. This study also provides three important theoretical implications for the literature on aggressive realism:

The generalizability of the aggressive logic to middle powers: Although Mearsheimer designed his theory for great powers, with hegemonic ambitions also follow the same logic of maximizing relative power in an anarchic environment, albeit on a smaller scale. This finding opens up new horizons for comparative studies in West Asia. Redefinition of the concepts of peace and deterrence. The findings show that peace in the absence of a hegemon is not the absence of competition, but war by other means.Also, deterrence in peacetime is not ruled out, but becomes more explicit and based on the demonstration of capacity. This redefinition can contribute to the theoretical enrichment of aggressive realism in the post-Cold War era and the emergence of hybrid wars.

K E Y W O R D S

Gaza, Iran`s Regional Policy, Offensive Realism, Balance of Power, Peace.

How to cite

Mohammadpour Dehsorkhi, Z. Sinaee, V., & SHahriari, A. (2026). The Impact of Gaza Peace Agreement on the Regional Policies of the Islamic Republic of Iran An Analysis Based on the .Offensive Realism Theoretical Framwork . *Political Research in the Islamic World*, 16(1), 31-46

. Copyright © 2026, The Authors. Published by Islamic World Studies Association

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

فصلنامه علمی
پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام

https://priw.ir

جلد ۱۶ | شماره ۱ | بهار ۱۴۰۵ | صفحات ۴۶–۳۱

DOI: 10.22034/priw.16.1.4 E-ISSN: 1294-3116

تأثیر موافقت‌نامه صلح غزه بر سیاست‌های منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران تحلیلی براساس چارچوب نظری واقع‌گرایی تهاجمی

زهرا محمدپور دهسرخی[۱]، وحید سینائی[۲*]، ابوالقاسم شهریاری[۳]

۱. دانشجوی دکتری، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران..mohammadpour.zahra@mail.um.ac.ir
۲. دانشیار، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. (نویسنده مسئول) sinaee@um.ac.ir
۳. دکتری، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. Ab.shahriari@mail.um.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۱/۲۷ | **تاریخ پذیرش:** ۱۴۰۴/۱۲/۱۰ | **تاریخ انتشار:** ۱۴۰۵/۰۳/۱۰

چکیده

تحولات غزه همواره از متغیرهای کلیدی در معادلات امنیتی، هویتی و ژئوپلیتیک خاورمیانه و از محرک‌های اصلی شکل‌گیری ائتلاف‌ها و برداشت‌های امنیتی این منطقه بوده است. ازاین‌رو، استمرار یا توقف منازعه در غزه نه‌تنها بر وضعیت فلسطین، بلکه بر الگوهای کنش بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای اثر می‌گذارد. جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یکی از بازیگران مؤثر در معادله فلسطین، سیاست خارجی خود را در پیوند با این مسئله و در چارچوب راهبرد کلانش برای مقابله با اسرائیل، غرب و تقویت جایگاه خود در جهان اسلام تعریف کرده است. از این رو، تحقق «صلح پایدار» در غزه می‌تواند پیامدهای راهبردی بلندمدتی برای آینده سیاست خارجی ایران داشته باشد. این پژوهش با بهره‌گیری از چارچوب نظری واقع‌گرایی تهاجمی جان مرشایمر و روش تحلیل مضمون، به دنبال پاسخ به این پرسش است که توافق صلح غزه ۲۰۲۵ چه تأثیری بر محاسبات قدرت، موازنه تهدید و رفتار منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای ایران گذارده است؟ یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد صلح غزه نه به تغییر راهبردی، بلکه به «تغییر تاکتیکی» در سیاست خارجی ایران انجامیده و رفتار ایران همچنان با منطق رقابت قدرت‌محور واقع‌گرایی تهاجمی قابل تبیین است. محور مقاومت در این دوره، از یک ابزار صرفاً تهاجمی به «شبکه‌ای نامتقارن و غیرمتمرکز» با کارکردهای چندگانه (بازدارندگی، اهرم چانه‌زنی دیپلماتیک و مدیریت هزینه‌های بین‌المللی) تحول یافته است. ایران صلح غزه را نه پایان منازعه، بلکه «وقفه‌ای راهبردی» و فرصتی برای بازآرایی قدرت، انتقال رقابت به عرصه‌های کم‌هزینه‌تر و تحکیم جایگاه نفوذ منطقه‌ای تلقی می‌کند. این پژوهش با ارائه الگوی تحلیلی «تداوم اهداف راهبردی در بستر انعطاف‌پذیری تاکتیکی»، نشان می‌دهد صلح در غیاب هژمون پایدار، نه پایان رقابت، بلکه «جنگ با ابزارهای دیگر» و آغازی بر دورانی پیچیده‌تر و چند لایه‌تر از رقابت هژمونیک است.

واژه‌های کلیدی

غزه، سیاست منطقه‌ای ایران، واقع‌گرایی تهاجمی، موازنه قدرت، صلح.

استناد به این مقاله:

محمدپور دهسرخی، زهرا؛ سینائی، وحید و شهریاری، ابوالقاسم (۱۴۰۵). تأثیر موافقت‌نامه صلح غزه بر سیاست‌های منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران. تحلیلی براساس چارچوب نظری واقع‌گرایی تهاجمی. *پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام*، ۱۶(۱)، ۴۶–۳۱.

حق انتشار این مستند، متعلق به نویسندگان آن است. © ۱۴۰۵ ناشر این مقاله، انجمن مطالعات جهان اسلام است.

این مقاله تحت گواهی زیر منتشرشده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و با رعایت شرایط مندرج در آدرس زیر مجاز است.
Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

مقدمه

تحولات خاورمیانه در دهه‌های اخیر همواره تحت‌تأثیر منازعه فلسطین و اسرائیل بوده است. در این میان، نوار غزه به‌عنوان یکی از کانون‌های اصلی درگیری، جایگاهی ویژه در معادلات امنیتی و سیاسی منطقه دارد. غزه صرفاً یک واحد جغرافیایی کوچک در حاشیه مدیترانه نیست، بلکه به‌مثابه یک «گره راهبردی» در معادلات خاورمیانه عمل می‌کند. جنگ‌ها و بحران‌های مکرر در این منطقه، در دهه‌های اخیر نه‌تنها بر سرنوشت فلسطینیان، بلکه بر سیاست خارجی بسیاری از کشورها از جمله جمهوری اسلامی ایران تأثیر گذاشته است. سیاست خارجی ایران از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی، مسئله فلسطین را به‌عنوان یکی از ارکان هویتی و راهبردی خود تعریف کرده و حمایت از مقاومت فلسطین را بخشی از گفتمان مشروعیت‌ساز خود در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی قرار داده است.

همچنین ایران همواره در تلاش بوده تا جایگاه خود را به‌عنوان یک قدرت برجسته منطقه‌ای تثبیت کند و به دنبال ایفای نقشی مهم در عرصه بین‌المللی بوده است. در این چارچوب، با دیگر کشورهای جهان اسلام مانند ترکیه، عربستان سعودی و مصر رقابت می‌کند و راهبردی جامع را در پیش گرفته که بر استفاده از ابزارهای متنوع برای دستیابی به اهدافش تکیه دارد. این ابزارها شامل: دیپلماسی فعال، ارائه حمایت‌های مالی و نظامی به گروه‌های مخالف و همچنین حمایت از جوامع شیعه در کشورهای مختلف می‌شود (Awwad, 2024: 138).

بنابراین غزه نه‌تنها نماد مقاومت فلسطینیان در برابر اسرائیل و نه صرفاً به‌عنوان یک مسئله انسانی یا ایدئولوژیک، بلکه به یکی از نقاط کانونی در تقابل راهبردی و موازنه تهدید میان جمهوری اسلامی ایران و رقبای منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای آن تبدیل شده است.

در سال‌های اخیر، تشدید درگیری‌ها در غزه و پیامدهای انسانی گسترده آن، توجه بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی را به این منطقه جلب کرده است. درعین‌حال، تلاش‌هایی نیز برای برقراری آتش‌بس یا صلح نسبی در غزه صورت گرفته است. هرچند این تلاش‌ها غالباً شکننده و ناپایدار بوده‌اند، اما طرح تحقق صلح پایدار در غزه، امکان تحلیل پیامدهای آن بر سیاست‌های بازیگران منطقه‌ای، از جمله جمهوری اسلامی ایران را فراهم می‌سازد.

تحولات سال ۲۰۲۵ و شکل‌گیری روندی که در ادبیات سیاسی و رسانه‌ای از آن به‌عنوان «صلح غزه» یاد می‌شود، پرسش‌های اساسی درباره پیامدهای این تحول بر سیاست‌های منطقه‌ای بازیگران کلیدی، به‌ویژه جمهوری اسلامی ایران را مطرح کرده است. برخلاف برداشت‌های لیبرالی که صلح را به‌منزله کاهش پایدار تعارض و گسترش همکاری تفسیر می‌کنند، رویکردهای واقع‌گرایانه به‌ویژه واقع-گرایی تهاجمی صلح را اغلب پدیده‌ای موقت و تابعی از توزیع قدرت در نظام بین‌المللی می‌دانند (Mearsheimer, 2001: 30).

بنابراین ازآنجاکه، هرگونه تحول اساسی در وضعیت غزه، از جمله برقراری صلح، ناگزیر بر محاسبات راهبردی ایران اثرگذار خواهد بود؛ پژوهش حاضر با بهره‌گیری از چارچوب نظری واقع‌گرایی تهاجمی جان مرشایمر، به بررسی این پرسش اصلی پرداخته است که «توافق صلح غزه ۲۰۲۵ چگونه بر محاسبات قدرت، موازنه تهدید و رفتار منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران تأثیر خواهد داشت؟» فرضیه محوری پژوهش نیز بدین مضمون است که «صلح غزه موجب تغییر تاکتیکی، اما نه راهبردی، در سیاست خارجی ایران شده و رفتار ایران همچنان با منطق رقابت قدرت‌محور واقع‌گرایی تهاجمی قابل تبیین است».

پیشینه پژوهش

درباره تأثیرات توافق صلح غزه ۲۰۲۵ بر سیاست خارجی ایران تاکنون پژوهشی صورت نگرفته است؛ زیرا این توافق هنوز در مرحله‌ای سیال، ناپایدار و فاقد چارچوب اجرایی تثبیت شده قرار دارد و پیامدهای آن در سطح منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای به‌طور عینی آشکار نشده است. درعین‌حال از زمان اجرای توافقنامه و بر اساس سامانه‌های انتشار پژوهش‌های لاتین، تحقیقات متعددی منتشر شده است که مرتبط‌ترین آنها با موضوع پژوهش به شرح ذیل هستند.

وو و مشیرزاده[1] (۲۰۲۵)، در مقاله خود با عنوان «گفتمان مقاومت در سیاست خارجی ایران» چنین بیان نموده‌اند که معنا و پیامدهای مقاومت، به‌عنوان یکی از عناصر اصلی سیاست خارجی ایران، در طول زمان و به‌دلیل تعامل پویایی‌های داخلی و فشارهای خارجی، تکامل یافته است. می‌توان شاهد گذار از رادیکالیسم آشکار به رویکردی استراتژیک‌تر بود که نوسانات چرخه‌ای را نشان می‌دهد و درعین‌حال مضامین اصلی ضد امپریالیسم و ضد هژمونی را حفظ می‌کند. باگذشت زمان، اتخاذ مفاهیمی مانند «عزت، حکمت و مصلحت» و «نرمش

1. Wu & Moshirzadeh

قهرمانانه» امکان سازگاری تاکتیکی را فراهم کرده است. تمرکز مقاومت از هدف قرار دادن صرف هژمونی آمریکا به ترویج چندقطبی بودن و تلاش برای رهبری منطقه‌ای گسترش یافته است. این مفهوم، تحت‌تأثیر سیاست‌های داخلی و تحولات بین‌المللی، در خدمت حفظ حمایت داخلی، شکل‌دهی به تصویر بین‌المللی و ایجاد فضای دیپلماتیک است.

شادونتس[1] (۲۰۲۵)، در مقاله خود با عنوان « اشکال سیاست خارجی ایران از طریق منطق‌های اجتماعی» استدلال نموده است که عدم قطعیت در سیاست خارجی ایران ریشه دارد. پیچیدگی مشاهده شده در امور خارجی جمهوری اسلامی به‌دلیل بازیگر منفرد بودن آن است. نقش‌ها، منافع و سیاست‌های آن در چارچوب برخی از قواعد گفتمانی باز بیان می‌شوند که در اینجا به‌عنوان منطق‌های اجتماعی حاکمیت دولت، مقاومت و توسعه طبقه‌بندی می‌شوند. بین مفاهیم کلیدی این سه منطق اجتماعی ناهماهنگی وجود دارد که منجر به ظهور سیاست‌های بالقوه متناقض و ناسازگار می‌شود. در چنین زمینه گفتمانی پراکنده‌ای، سطح مشخصی از عدم قطعیت در نحوه تجلی سه منطق اجتماعی در عمل وجود دارد. این چندپارگی برای نظم گفتمانی سیاست خارجی ایران مخرب نیست. بی‌کرانگی منطق‌های اجتماعی، اعتبارسنجی آنها از طریق تکرار و حس کلیت ایجاد شده توسط نقاط گرهی مختلف، به تداوم چارچوب گفتمانی موجود در سیاست خارجی ایران کمک می‌کند.

هان[2] (۲۰۲۵)، در مقاله خود با عنوان «دیپلماسی میانجیگری: رقابت آمریکا–چین و قدرت نرم در زمینه جنگ غزه»، به بررسی الگوی چین در بحران غزه پرداخته و معتقد است که دیپلماسی میانجیگری چین به گشایش‌های گفتمانی کمک می‌کند که از طریق آنها می‌توان دیدگاه‌های جایگزین عدالت، نظم و حکومت جهانی را بیان کرد. نکته مهم این است که چنین رویه‌های میانجیگری نه‌تنها توسط منافع دولتی شکل می‌گیرند، بلکه توسط مخاطبان منطقه‌ای از جمله ایران نیز شکل می‌گیرند که تفاسیر این اقدامات چین معنا و مشروعیت می‌بخشد.

دادپرور و پرتو[3] (۲۰۲۵) در مقاله خود با عنوان «ایران و سوریه پس از اسد: معضلات و محدودیت‌های استراتژیک» ضمن بررسی تأثیر فروپاشی رژیم بشار اسد بر ایران، معتقدند که این وضعیت سبب شده تا توانایی ایران را در حفظ شبکه‌های منطقه‌ای همسو با «محور مقاومت» مختل شود. در این زمینه، سیاست‌گذاران ایرانی با انتخاب‌های استراتژیک پیچیده‌ای در مورد تعامل خود روبرو هستند. دیدگاه محتاطانه‌تر، محدودیت‌های ساختاری بر ظرفیت ایران برای اعمال مجدد نفوذ، با توجه به مقاومت بازیگران منطقه‌ای و جهانی، از جمله ترکیه، ایالات‌متحده و اسرائیل را برجسته می‌کند.

آجل[4] (۲۰۲۵)، در مقاله‌ای با عنوان «ایران: بازتاب جنگ مردم و رژیم‌ها» با بررسی وضیعت ایران بدین نتیجه رسیده است که گفتمان موجود در ایران نوعی ملی‌گرایی و ضد امپریالیستی است که از طیف کاملی از سازوکارهای مورد نیاز برای آزادی ملی و خودمختاری دفاع می‌کند.

فرنیا[5] (۲۰۲۵)، در بررسی خود در مقاله‌ای با عنوان «جنگ ۱۲ روزه و مقاومت ایران:آزادی ملی به عنوان استقلال» بدین نتیجه رسیده است که خوداتکایی در روابط ایران با متحدان منطقه‌ای و جهانی به عنوان ایدئولوژی تفسیر می‌شود. اتحادهای ایران با تعهدات مشترک به ضدیت با امپریالیسم و چندقطبی‌گرایی تعریف می‌شود و بااین‌حال، این روابط بدون پایه و اساس رهایی ملی غیرممکن است.

تمایز پژوهش

با وجود ارزش تحلیلی پژوهش‌های پیش‌گفته، شکاف محوری که این پژوهش درصدد پر کردن آن است، عدم وجود مطالعه‌ای نظام‌مند و نظریه‌محور است که به‌طور خاص پیامدهای راهبردی توافق صلح غزه ۲۰۲۵ را بر محاسبات و رفتار منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران، با اتکا به یک چارچوب تبیینی قوی و روش تحقیق کیفی ساختاریافته، بررسی کند. تمایزات اصلی این پژوهش نسبت به پیشینه موجود را می‌توان در محورهای زیر خلاصه نمود:

۱. تمرکز بر یک پدیده نوظهور و متغیر راهبردی: درحالی‌که پژوهش‌های قبلی عمدتاً به بررسی کلیات گفتمان مقاومت، الگوهای تعامل یا بحران‌های دیگر مانند سوریه پرداخته‌اند، این پژوهش متمرکز بر تحلیل پیامدهای یک رویداد فرضی اما بااهمیت و تاریخ‌ساز صلح غزه ۲۰۲۵ است که می‌تواند به‌عنوان یک شوک بیرونی معادلات منطقه‌ای را دگرگون سازد. این تمرکز خاص، امکان واکاوی عمیق‌تر و عینی‌تر واکنش یک بازیگر کلیدی را فراهم می‌آورد.

1. Shadunts
2. Han
3. Dadparvar & Parto
4. Ajl
5. Farnia

۲. اتکا به چارچوب نظری منسجم و پیش‌بینانه واقع‌گرایی تهاجمی: بسیاری از تحقیقات پیشین بیشتر بر تحلیل‌های گفتمانی، ایدئولوژیک یا توصیفی از سیاست خارجی ایران تأکید دارند. نقطه قوت و تمایز این پژوهش، به‌کارگیری عامدانه و نظام‌مند چارچوب نظری واقع‌گرایی تهاجمی جان مرشایمر است. این چارچوب، با مفاهیم کلیدی خود مانند «محیط آنارشیک»، «حداکثرسازی قدرت نسبی»، «موازنه تهدید» و «موقتی بودن صلح»، ابزار تحلیلی قدرتمندی برای تبیین منطق عقلانی و مبتنی بر بقا در پس رفتار به‌ظاهر پیچیده یا متناقض ایران فراهم می‌کند. این رویکرد، تحلیل را از سطح توصیف گفتمان‌ها به سطح تبیین محاسبات راهبردی ارتقا می‌دهد.

۳. روش‌شناسی نظام‌مند (تحلیل مضمون): این پژوهش از روش تحلیل مضمون (تماتیک) به‌عنوان یک روش کیفی ساختاریافته برای استخراج الگوهای معنادار از داده‌های متنی استفاده می‌کند. این روش، برخلاف برخی تحلیل‌های مرسوم که ممکن است فاقد فرآیند شفاف و تکرارپذیر باشند، امکان کدگذاری، دسته‌بندی و استنتاج نظام‌مند از حجم وسیعی از اسناد و بیانیه‌ها را فراهم ساخته و اعتبار یافته‌ها را افزایش می‌دهد.

۴. ارائه الگوی تحلیلی نو: یافته‌های این پژوهش منجر به ارائه یک الگوی تحلیلی نوین می‌شود که در ادبیات پیشین به این صراحت دیده نمی‌شود. این الگو نشان می‌دهد که در برابر یک تحول صلح‌آمیز، جمهوری اسلامی ایران نه در اهداف هژمونیک و تهاجمی خود تجدیدنظر می‌کند و نه محور مقاومت را رها می‌سازد، بلکه به بازتعریف عمل‌گرایانه، متنوع‌سازی و انعطاف‌پذیری کارکردهای راهبردی آن روی می‌آورد. این پژوهش نشان می‌دهد که صلح می‌تواند صحنه‌ای برای رقابت پیچیده‌تر، نرم‌تر و همه‌جانبه‌تر باشد، نه خاتمه دهنده آن. این برداشت، در تقابل با برداشت‌های ساده‌انگارانه‌ای قرار دارد که صلح را معادل کاهش تنش یا تغییر رفتار می‌دانند.

۵. پرکردن شکاف میان نظریه و تحلیل رویدادمحور: این پژوهش با پیوند دادن یک رویداد عینی و پر چالش منطقه‌ای (صلح غزه) به یک نظریه کلان روابط بین‌الملل (واقع‌گرایی تهاجمی)، درصدد است تا شکاف بین نظریه و کاربرد عملی آن در تحلیل یک مورد مشخص را پر کند. این رویکرد، هم به غنای تحلیل موردی می‌افزاید و هم قدرت تبیین‌گری نظریه را در مواجهه با پدیده‌های نوظهور می‌آزماید.

در مجموع، پژوهش حاضر با ترکیب سه عنصر «رویداد محوری»، «چارچوب نظری منسجم» و «روش تحقیق ساختاریافته»، گامی فراتر از پژوهش‌های پیشین برمی‌دارد و درکی عمیق‌تر، سامانمند و مبتنی بر نظریه از واکنش راهبردی یک بازیگر کلیدی مانند جمهوری اسلامی ایران به یک تحول بزرگ منطقه‌ای ارائه می‌دهد.

مبانی نظری

واقع‌گرایی تهاجمی که به‌طور نظام‌مند توسط مرشایمر[1] تبیین شده است، یکی از شاخه‌های اصلی نظریه واقع‌گرایی در روابط بین‌الملل به شمار می‌رود. برخلاف واقع‌گرایی تدافعی که دولت‌ها را عمدتاً قدرت‌طلبان محتاط می‌داند، واقع‌گرایی تهاجمی بر این فرض استوار است که دولت‌ها ذاتاً در پی حداکثر سازی قدرت هستند، زیرا تنها از این طریق می‌توانند بقای خود را در نظام آنارشیک تضمین کنند(Mearsheimer, 2001: 21).

مرشایمر نیز مانند دیگر واقع‌گرایان معتقد است که رفتار دولت‌ها را ساختار آنارشیستی روابط بین‌الملل شکل می‌دهد و این یک اصل عقلانی است که هر دولتی باید به دنبال کسب قدرت برای حفظ امنیت و بقای خود باشد؛ اما تأکید بیش از حد برای کسب قدرت می‌تواند نتایج معکوسی در پی داشته باشد، زیرا سایر دولت‌ها برای مقابله با این امر، اتحادهایی را تشکیل خواهند داد (جکسون و سورنسون، ۱۴۰۱: ۱۴۵). از نظر وی همه دولت‌ها هدف نهایی هژمون منطقه‌ای را دارند؛ یعنی تلاش می‌کنند قدرت و نفوذ خود را بر منطقه خود تثبیت کنند. هژمون‌ها در منطقه خود تقریباً قادر به کنترل کامل هستند، اما هیچ دولتی نمی‌تواند هژمون جهانی شود، زیرا قدرت جهانی غیرقابل دستیابی است و تلاش برای آن باعث واکنش‌های نظامی و موازنه قدرت می‌شود. به‌همین دلیل، قدرت‌های بزرگ همیشه در پی فرصت‌هایی برای افزایش نفوذ و جلوگیری از ظهور هژمون‌های رقیب هستند.

مرشایمر این وضعیت را «تراژدی سیاست قدرت بزرگ» می‌نامد، زیرا رقابت همیشگی قدرت و هژمونی، صلح پایدار بین دولت‌ها را ناممکن می‌کند (جکسون و سورنسون، ۱۴۰۱: ۱۴۷). بر این اساس این مفروضات، رقابت امنیتی اجتناب‌ناپذیر بوده و حتی دوره‌های صلح نیز صرفاً وقفه‌هایی موقت در یک رقابت بلندمدت قدرت محور تلقی می‌شود.

1. Mearsheimer

ازاین‌رو در چارچوب واقع‌گرایی تهاجمی، صلح پایدار به‌ندرت تحقق می‌یابد، مگر آن‌که یک هژمون منطقه‌ای یا جهانی قادر به تحمیل نظم مورد نظر خود باشد. از این منظر، توافق‌های صلح اغلب بازتابی از موازنه موقت قدرت هستند و نه نشانه‌ای از تغییر بنیادین در ترجیحات بازیگران (Mearsheimer, 2014: 10) و صلح نه پایان رقابت دولت‌ها، بلکه تغییری در شکل ابزارهای این رقابت محسوب می‌شود و دولت‌ها به‌عنوان بازیگران عقلانی صلح را در چارچوب تأثیر آن بر قدرت نسبی، عمق راهبردی و موقعیت منطقه‌ای خود ارزیابی می‌کند.

واقع‌گرایی تهاجمیِ جان مرشایمر در دهه ۲۰۲۰ نه‌تنها اعتبار تبیینی خود را حفظ کرده، بلکه در پرتو تحولات ژئوپلیتیک اخیر چون جنگ اوکراین، رقابت ساختاری آمریکا و چین و طوفان‌الاقصی، بازخوانی‌های نظری مهمی را تجربه کرده است. مرشایمر همواره بر پنج اصل بنیادین تأکید داشته است: ۱) نظام بین‌الملل آنارشیک است و مرجعی فرادست وجود ندارد؛ ۲) دولت‌ها دارای قابلیت تهاجمی نظامی هستند؛ ۳) دولت‌ها هرگز از نیات دیگران اطمینان ندارند؛ ۴) هدف غایی دولت‌ها بقا است؛ ۵) دولت‌ها به‌دنبال حداکثرسازی قدرت نسبی‌اند (Bilha & Cook, 2026: 2; Bowen, 2025: 6). بااین‌حال، آنچه نظریه را برای تحلیل وضعیت پساصلح غزه در ۲۰۲۵–۲۰۲۶ کارآمد می‌کند، نه صرفاً تکرار این اصول، بلکه فهم «سازوکارهای عینیِ تداوم رقابت در دوره‌های صلح موقت» است.

از منظر واقع‌گرایی تهاجمی، «صلح» یک وضعیت ماهوی متمایز از جنگ نیست، بلکه صرفاً تغییر در «شکلِ استمرار رقابت» است. به‌بیان دقیق‌تر، دولت‌ها در دوره صلح نیز به‌دنبال انباشت قدرت و جلوگیری از برتری رقبا هستند، اما ابزارها از خشونت مستقیم به ابزارهای دیپلماتیک، اقتصادی و روایی تغییر می‌کند (Ortiz et al, 2025: 171). این گزاره برای تحلیل مورد ایران حیاتی است: جمهوری اسلامی نه به‌دلیل کاهش جذابیت ایدئولوژیک مقاومت، بلکه به‌دلیل محاسبهٔ عقلانیِ هزینه/فایده، صلح ۲۰۲۵ را به‌مثابه «وقفهٔ راهبردی» پذیرفته و بلافاصله فرایند بازآرایی قدرت را آغاز کرده است. ازاین‌رو، رفتار ایران دقیقاً با مدل مرشایمریِ «بازیگر عقلانی در پی بیشینه‌سازی قدرت نسبی» همخوانی کامل دارد.

یکی از محدودیت‌های واقع‌گرایی تهاجمیِ کلاسیک، تمرکز انحصاری بر قدرت‌های بزرگ است. مرشایمر در آثار متأخر خود با اذعان به این کاستی، بر این نکته صحه گذاشته که در نظام بین‌المللِ به‌شدت درهم‌تنیده کنونی، قدرت‌های میانی و منطقه‌ای نیز منطق مشابهی را دنبال می‌کنند؛ هرچند در مقیاسی محدودتر. پژوهش‌های نوین نشان می‌دهد در غرب آسیای پسااکتبر ۲۰۲۳، «آنارشی منطقه‌ای» نه یک ساختار ساده، بلکه پدیده‌ای چندلایه است که در آن هم‌زمان رقابت قدرت‌های فرامنطقه‌ای (آمریکا، چین، روسیه) و بازیگران منطقه‌ای (ایران، عربستان، اسرائیل، ترکیه) درهم‌تنیده شده‌اند (Villar, 2025: 93). در چنین محیطی، ایران با پدیده «هم‌آیندی تهدید[1]» مواجه است: تهدید ناشی از اسرائیل، تهدید ناشی از عادی‌سازی روابط عربی–اسرائیلی و تهدید ناشی از کاهش هزینه‌های فرصت برای رقبای منطقه‌ای. واقع‌گرایی تهاجمی در این بستر، نه به‌مثابه توصیه‌ای برای تهاجم نظامی، بلکه به‌عنوان چارچوبی برای فهم «چراییِ پافشاری ایران بر حفظ قابلیت‌های تهاجمیِ نهفته» عمل می‌کند. همان‌طور که تحلیلگران ناتو نیز اذعان دارند، علیرغم تضعیف نسبی محور مقاومت، تهران همچنان بزرگ‌ترین زرادخانه موشکی منطقه و پیشرفته‌ترین شبکه نامتقارن را در اختیار دارد. صلح غزه این ظرفیت‌ها را از میان نبرده، بلکه صرفاً نحوهٔ به‌کارگیری آن‌ها را به سمت «بازدارندگی از طریق نمایش ظرفیت» سوق داده است (Sinai, 2024: 128).

تحول مهم دیگر در ادبیات واقع‌گرایی در ۲۰۲۵–۲۰۲۶، بازتعریف مفهوم بازدارندگی است. دسوکی[2] (۲۰۲۵) با بررسی جنگ ۱۲ روزه ایران و اسرائیل در ژوئن ۲۰۲۵، از گذار «بازدارندگی پنهان» به «بازدارندگی آشکار» سخن می‌گوید. در الگوی سنتی، بازدارندگی ایران عمدتاً مبتنی بر ابهام راهبردی و تهدید غیرقابل پیش‌بینی بود، اما تحولات اخیر نشان داد تهران به مرحله‌ای از بلوغ فنی–عملیاتی رسیده که می‌تواند از طریق حملات مستقیم و محدود (چون عملیات وعده صادق) «قاعده بازی» را به رقیب دیکته کند.

این تحول رویکرد، پیامد مهمی برای تحلیل صلح غزه دارد: در دوره پساصلح، ایران بازدارندگی خود را نه از طریق تهدید به «جنگ‌افروزی»، بلکه از طریق «پیشرفت شفاف و قابل مشاهده در توانایی‌های موشکی و پهپادی» و «انعقاد پیمان‌های همکاری دفاعی با قدرت‌های شرقی» بازتعریف کرده است. به‌بیان واقع‌گرایانه، تهران صلح را نه تضعیف‌کننده، بلکه کاتالیزوری برای «بازدارندگی آشکارتر» یافته است؛ زیرا اکنون با هزینه‌های بین‌المللیِ کمتر و مشروعیت‌بخشی نسبیِ ناشی از پایبندی به آتش‌بس، فرصت بیشتری برای نمایش مؤلفه‌های قدرت سخت خود دارد.

1. Convergence of Threat
2. Dessouki

نوآوری نظری دیگری که در این پژوهش به کار گرفته می‌شود، مدل «شبکه نامتقارن غیرمتمرکز» است. برخلاف تصور رایج که محور مقاومت را یک ساختار عمودی و متمرکز فرماندهی می‌پندارد، تحولات اخیر حاکی از آن است که ایران از ۲۰۲۴ به‌سوی مدلی حرکت کرده که در آن گروه‌های مقاومت از خودمختاری تاکتیکیِ فزاینده‌ای برخوردارند، درحالی‌که هم‌جهتی راهبردی با تهران حفظ می‌کنند. این مدل نه از سر ضعف، بلکه از سر هوشمندیِ برگرفته از نظریه واقع‌گرایی انتخاب شده است: در محیط آنارشیک و با حضور رقیبی چون اسرائیل که به‌دنبال «حذف ایران» است، تمرکززدایی، تاب‌آوری شبکه را افزایش داده و هزینه‌های مقابله با آن را برای دشمن بالا می‌برد. این مدل همچنین ابزاری تحلیلی برای فهم «واکنش ایران به ادعاهای کاهش کنترل بر متحدان» فراهم می‌کند. برخی منابع غربی مدعی شده‌اند حوثی‌ها یا برخی گروه‌های عراقی از کنترل خارج شده‌اند؛ اما از منظر واقع‌گرایی تهاجمی، این «خودمختاری اظهارشده» می‌تواند یک «بازی پنهان‌سازی راهبردی» باشد (Sharifi & Barzegar, 2025: 121)؛ ایران گاه با اعلام ضمنیِ عدم کنترل بر گروهی خاص، هم مشروعیت بین‌المللی آن گروه را ارتقا می‌دهد و هم مسئولیت اقدامات آن را از دوش خود برمی‌دارد، بی‌آنکه منافع راهبردی حاصل از هم‌سویی با آن گروه را از دست بدهد (ISW, 2025).

بر اساس توضیحات فوق، این پژوهش چارچوب نظری خود را بر چهار رکن استوار می‌کند که در تحلیل داده‌ها به کار گرفته شده‌اند:

۱. اصل بیشینه‌سازی قدرت نسبی در صلح: دولت‌ها در دوره‌های صلح نیز به‌دنبال افزایش قدرت خود و کاهش قدرت رقبا هستند. تفاوت صلح و جنگ، تفاوت در هدف نیست، تفاوت در ابزار است.

۲. اصل هم‌آیندی تهدید و چندلایه‌گی آنارشی: تهدیدها در غرب آسیا ماهیتِ هم‌افزا دارند و بازیگران منطقه‌ای ناگزیر از موازنه‌سازی در سطوح مختلف هم‌زمان هستند (Villar, 2025).

۳. اصل انعطاف‌پذیری تاکتیکی با پایداری راهبردی: بازیگران عقلانیِ دارای انسجام درونی، در محیط‌های متغیر، اهداف نهایی را ثابت نگه می‌دارند اما ابزارها را بازآفرینی می‌کنند.

۴. اصل بازدارندگی آشکار و شبکه‌های غیرمتمرکز: در دورهٔ پساصلح، بازدارندگی از طریق نمایش عمومی توانمندی‌ها و واگذاری خودمختاری تاکتیکی به متحدان، کارآمدتر از مدل‌های سنتی است.

بر این اساس، در این پژوهش، چارچوب نظری واقع‌گرایی تهاجمی مرشایمر به‌عنوان دیدگاه تحلیلی اصلی برای فهم و تبیین رفتار جمهوری اسلامی ایران در قبال تحولات غزه و توافق صلح ۲۰۲۵ انتخاب شده است. این انتخاب از آن روست که اولاً، واقع‌گرایی تهاجمی با تأکید بر اولویت بقا و حداکثرسازی قدرت در یک محیط آنارشیک، همخوانی بالایی با گفتمان امنیتی–راهبردی حاکم بر سیاست خارجی ایران دارد. ثانیاً، این چارچوب ابزار مفهومی مناسبی برای تحلیل پویایی‌های منطقه‌ای خاورمیانه به‌مثابه عرصه رقابت قدرت‌های بزرگ و منطق موازنه‌سازی و موازنه‌زدایی فراهم می‌آورد.

در این راستا، مفاهیم کلیدی این نظریه از جمله «موازنه قدرت»، «افزایش قدرت نسبی»، «رفتار عقلانی در پی بقا و امنیت»، «هژمونی منطقه‌ای به‌عنوان آرمان» و «موقتی بودن صلح در غیاب هژمون» به‌عنوان ابزارهای تحلیل به کار گرفته می‌شوند. این پژوهش با کاربست این مفاهیم، در پی آن است که نشان دهد تحقق «صلح غزه» چگونه «توزیع قدرت نسبی» و «ادراک تهدید» را برای ایران تغییر داده و این بازیگر چگونه در یک «محیط آنارشیک منطقه‌ای»، واکنش راهبردی خود را در قالب «بازتنظیم تاکتیکی ابزارها» (مانند محور مقاومت و دیپلماسی) و نه «تغییر در اهداف کلان» (مانند مقابله با رقبا و افزایش نفوذ)، سامان می‌دهد؛ بنابراین، چارچوب نظری مذکور هم در طرح پرسش و فرضیه‌ها و هم در تحلیل یافته‌ها و نتیجه‌گیری، نقش راهنمای تحلیلی را ایفا خواهد نمود.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، تفسیری و از نظر ماهیت و روش، کیفی است. رویکرد کیفی به‌دلیل ماهیت پیچیده و چندلایه موضوع، امکان کاوش عمیق در ابعاد راهبردی، امنیتی و هویتی مسئله را فراهم می‌سازد. روش اصلی تحلیل داده‌ها در این پژوهش، تحلیل مضمون (تماتیک) است. تحلیل مضمون یک روش نظام‌مند برای شناسایی، سازمان‌دهی و ارائه الگوها (مضامین) درون داده‌های کیفی است که امکان استخراج مفاهیم غنی و پاسخ به پرسش‌های پیچیده را فراهم می‌آورد.

داده‌های مورد نیاز این پژوهش مبتنی بر مستندات و بیانیه‌های رسمی و مصاحبه‌های مقامات سیاسی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. جامعه آماری پژوهش متون منتشرشده در خصوص تحولات غزه و سیاست منطقه‌ای ایران در بازه زمانی منتهی به صلح ۲۰۲۵ و پس‌ازآن

است. انتخاب این داده‌ها باهدف دستیابی به درک مشروح و زمینه‌مند از منطق، ادراکات و الگوهای رفتاری جمهوری اسلامی ایران صورت گرفته است.

فرآیند تحلیل داده‌ها در این پژوهش در چهار مرحله اصلی و منطبق بر الگوی ارائه‌شده توسط براون و کلارک (۲۰۰۶) انجام گرفته است:

۱. آشنا شدن با داده‌ها: در این مرحله، کلیه متون و اسناد جمع‌آوری‌شده به‌طور مکرر و عمیق مطالعه شد تا محقق با کلیت محتوای آنها آشنا گردد.

۲. کدگذاری اولیه: در این گام، جملات، عبارات یا بخش‌های معنادار مرتبط با پرسش پژوهش (مانند «قدرت نسبی»، «موازنه تهدید»، «محور مقاومت»، «تغییر تاکتیک»، «بقا») به‌صورت سامانمند استخراج و کدگذاری اولیه شدند.

۳. جستجو و شناسایی مضامین: کدهای اولیه بر اساس اشتراکات مفهومی و در چارچوب مفاهیم کلیدی نظریه واقع‌گرایی تهاجمی (مانند حداکثرسازی قدرت، رفتار عقلانی در محیط آنارشیک، موازنه) دسته‌بندی و در قالب مضامین فرعی (مانند «صلح به‌مثابه وقفه راهبردی»، «بازتنظیم ابزارهای محور مقاومت») و سپس مضامین اصلی (مانند «تداوم اهداف راهبردی»، «تغییر تاکتیکی در ابزارها») سازماندهی شدند.

۴. بازبینی و تعریف مضامین: مضامین شناسایی‌شده بازبینی و در رابطه با کل داده‌ها و پرسش تحقیق ارزیابی شدند. در نهایت، شبکه‌ای از مضامین اصلی و فرعی که تصویر جامعی از پاسخ به پرسش پژوهش ارائه می‌داد، ترسیم و تعریف نهایی شد.

در مجموع، روش تحلیل مضمون به این پژوهش امکان داد تا از لایه‌های سطحی متون فراتر رفته و الگوهای معنادار، استدلال‌های پنهان و منطق حاکم بر سیاست منطقه‌ای ایران در قبال صلح غزه را در چارچوب نظری مشخص استخراج و تبیین نماید. این روش، همسویی کاملی باهدف تفسیری و تبیینی پژوهش داشته است.

یافته‌های پژوهش

مضمون اصلی اول: بازتعریف صلح به‌مثابه «صحنه‌ای جدید برای رقابت هژمونیک»

این مضمون که هسته مرکزی درک راهبردی ایران را تشکیل می‌دهد، نشان می‌دهد که گفتمان حاکم بر تهران، صلح غزه را به‌هیچ‌وجه «پایان بازی» یا حتی «تغییر قواعد بازی» نمی‌داند، بلکه آن را «تغییر صحنه و ابزارهای بازی» در رقابت درازمدت برای هژمونی منطقه‌ای تفسیر می‌کند. برای این مضمون اصلی، سه مضمون فرعی وجود دارد:

مضمون فرعی ۱-۱- رد ماهیت ذاتی صلح و تأکید بر منشأ ساختاری آن: ایران توافق ۲۰۲۵ را ناشی از «محاسبه هزینه‌فایده لحظه‌ای» بازیگران و «موازنه قوای شکننده و تحمیلی» می‌داند، نه حاصل تغییر نگرش یا میل ذاتی به همکاری. برای نمونه، تأکید مکرر بر این‌که صلح «تحمیلی» قدرت‌های فرامنطقه‌ای است یا «ناشی از فشار نظامی مقاومت» است[1]، گواهی بر این است که از منظر تهران، این صلح فاقد مشروعیت و پایایی ساختاری است. این درک، کاملاً با فرض واقع‌گرایی تهاجمی منطبق است که صلح پایدار تنها در سایه هژمونی یک قدرت برتر امکان‌پذیر است.

مضمون فرعی ۱-۲- عقلانیت ابزاری: استفاده از وقفه برای تجدیدقوا و بازآرایی: ایران با درک این‌که درگیری مستقیم و بی‌وقفه در غزه می‌تواند به «فرسایش راهبردی» محور مقاومت و جلب اجماع جهانی علیه خود بینجامد، کاهش تنش را فرصتی برای «انتقال رقابت از عرصه پرهزینه نظامی به عرصه‌های کم‌هزینه‌تر با بازدهی بلندمدت‌تر» ارزیابی کرده است. این امر در گفته‌هایی که بر «لزوم هوشمندی در مدیریت جبهه‌ها» یا «استفاده از فرصت پیش‌آمده برای تقویت بنیه داخلی» تأکید دارند، متجلی است (Velayati,2025)؛ بنابراین، صلح نه یک هدف، بلکه یک «ابزار تاکتیکی» در خدمت اهداف راهبردی بزرگ‌تر (بقا و افزایش قدرت نسبی) تلقی می‌شود.

مضمون فرعی ۱-۳- تداوم گفتمان تهدید و بی‌اعتمادی مطلق: برخلاف ادعاهای تنش‌زدایی، تحلیل محتوای رسانه‌های وابسته به نهادهای امنیتی ایران نشان می‌دهد که گفتمان «تهدید وجودی» از سوی اسرائیل و آمریکا نه‌تنها تضعیف نشده، بلکه با ادبیاتی پیچیده‌تر بازتولید می‌شود. صلح به‌عنوان «تله‌ای برای خلع سلاح روانی مقاومت» یا «فریبی برای انحراف اذهان از طرح‌های توسعه‌طلبانه صهیونیستی» روایت می‌شود (Ahmadian, 2025). این استمرار گفتمان خصومت، نشانگر آن است که صلح، کوچک‌ترین تأثیری بر «هسته سخت ادراک تهدید» در ذهنیت راهبردی ایران نگذاشته است.

1. https://farsi.khamenei.ir/others-report?id=61462

مضمون اصلی دوم: تحول کارکردی «محور مقاومت» از شمشیر به سپر و اهرم

ایران، با انتخابی راهبردی، ماهیت و کارکرد محور مقاومت را در شرایط پساصلح، از یک ابزار تهاجمی خام به یک دارایی راهبردی چندوجهی و انعطاف‌پذیر ارتقا داده است. این تحول، نمونه‌ای بارز از عقلانیت ابزاری در نظریه واقع‌گرایی تهاجمی است. برای این مضمون اصلی، سه مضمون فرعی شناسایی شده است:

مضمون فرعی ۲-۱- گذار از بازدارندگی مبتنی بر تنش به بازدارندگی مبتنی بر ظرفیت: در دوره پیشاصلح، بازدارندگی محور مقاومت عمدتاً از طریق «نگه‌داشتن سطح مشخصی از خشونت و بی‌ثباتی» اعمال می‌شد. لیکن در دوران پساصلح این الگو به سمت «بازدارندگی از طریق نمایش ظرفیت‌های انباشته و آماده‌باش غیرمستقیم» تغییر نموده است. تأکید بر «پیشرفت‌های موشکی»، «افزایش دقت عملیاتی» و «تمرین‌های مشترک در خفا» در گفتمان رسانه‌ای وابسته، نشان می‌دهد که هدف، ایجاد ترس از «قدرت سرکوب‌شده و غیرقابل پیش‌بینی» است، نه لزوماً استفاده فوری از آن (Baqaei, 2025). این منطق، هزینه امنیتی رقبا را بدون تحمل هزینه‌های بین‌المللی ناشی از درگیری فعال، ثابت نگه می‌دارد.

مضمون فرعی ۲-۲- مقاومت به‌مثابه ارزش دیپلماتیک و اهرم چانه‌زنی: نکته جدید و کلیدی، استفاده ایران از محور مقاومت به‌عنوان «سرمایه سیاسی» در معادلات منطقه‌ای است. ایران به‌صورت ضمنی این پیام را منتقل می‌کند که توانایی «مدیریت رفتار متحدان» و تضمین آرامش یا بی‌ثباتی نسبی را دارد (Bajoghli, 2025). این امر به تهران «قدرت مانور» می‌دهد تا در مذاکرات غیرمستقیم (مثلاً درباره یمن، سوریه یا برنامه هسته‌ای) خود را به‌عنوان بازیگری اجتناب‌ناپذیر و دارای کارت‌های فشار مؤثر مطرح کند. صلح غزه، فضایی برای این نوع بازی پیچیده دیپلماتیک فراهم کرده است.

مضمون فرعی ۲-۳- تمرکززدایی و منطقه‌ای‌سازی مدیریت مقاومت: شواهد نشان می‌دهد ایران در حال حرکت به‌سوی الگویی است که در آن، مدیریت روزمره و تاکتیکی گروه‌های مقاومت بیشتر به خود آن گروه‌ها یا بازیگران محلی واگذار می‌شود، درحالی‌که «هدایت راهبردی کلان» و «تأمین امکان‌سنجی» در اختیار تهران باقی می‌ماند (Khatibi, 2025). این الگو، «انعطاف‌پذیری» محور را افزایش و «آسیب‌پذیری» ایران را در قبال اقدامات هر یک از این گروه‌ها کاهش می‌دهد. این یک تکامل هوشمندانه از یک ساختار متمرکز و شکننده به یک شبکه تاب‌آور و غیرمتمرکز است.

مضمون اصلی سوم: مواجهه فعال با پیچیدگی‌های جدید محیط راهبردی

صلح غزه، محیط عملیاتی ایران را دگرگون ساخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد ایران این دگرگونی را نه به‌عنوان یک تهدید محض، بلکه به‌عنوان میدانی جدید پر از «فرصت‌ها و مخاطرات درهم‌تنیده» می‌بیند و در حال طراحی راهبردهایی برای حرکت در این میدان است. این مضمون اصلی نیز دارای سه مضمون فرعی است.

مضمون فرعی ۳-۱- خنثی‌سازی روایت‌سازی رقیب و جنگ روایتی: ایران به‌وضوح درک کرده که با کاهش خشونت فیزیکی، «جنگ روایتی» بر سر تفسیر صلح و تعیین «آشوبگر» و «ثبات‌ساز» جدید، اوج می‌گیرد. روندهای موجود حاکی از یک کارزار سازمان‌یافته رسانه‌ای-دیپلماتیک برای مقابله با روایت «ایران به‌مثابه مشکل اصلی» است. این کارزار با تأکید بر «نقش تاریخی ایران در مبارزه با تروریسم داعش»، «پیشنهادات صلح منطقه‌محور» و افشای «نقش مخرب آمریکا و اسرائیل» سعی دارد تا نقش ایران را به‌عنوان «عاملی برای ثبات امنیتی» بازتعریف کند (Bajoghli, 2025). این یک نبرد کاملاً واقع‌گرایانه برای کسب مشروعیت و مقبولیت به‌عنوان قیمت هژمونی است.

مضمون فرعی ۳-۲- بهره‌برداری حساب‌شده از گشایش‌های دیپلماتیک با محوریت قدرت سخت: ایران از فضای پساصلح برای «تنش‌زدایی انتخابی» با برخی کشورهای عربی حاشیه خلیج‌فارس استفاده می‌کند؛ اما در تلاش است تا این دیپلماسی را به «دیپلماسی از موضع قدرت» تبدیل نماید، بطوریکه این فرایند برای ایران هرگز جدا از محاسبات امنیتی و موازنه قوا نیست. پیشرفت در مذاکرات دیپلماتیک همواره با «مانورهای نظامی نمایشی»، «پیشرفت در برنامه موشکی» یا «اظهارات تهدیدآمیز مقامات نظامی» همراه بوده است (Tarzi, 2025). این الگو نشان می‌دهد ایران قصد دارد به رقبا ثابت کند که گشایش سیاسی، به معنای کاهش توان بازدارندگی یا چشم‌پوشی از منافع راهبردی نیست.

مضمون فرعی ۳-۳- واکنش به عادی‌سازی و تلاش برای ایجاد قطبی‌سازی جدید: ایران، روند عادی‌سازی برخی کشورهای عربی با اسرائیل (مانند قراردادهای ابراهیم) را یک «تهدید ژئوپلیتیک» می‌داند که می‌تواند به محاصره آن بینجامد. در پاسخ، ایران تلاش برای

ایجاد یک «قطب‌بندی ایدئولوژیک–امنیتی جایگزین» دارد. این کار از طریق تقویت گفتمان «مقاومت در مقابل سازش»، برجسته‌سازی شکاف‌های داخلی در کشورهای عادی‌ساز و ارائه خود به‌عنوان «پناهگاه و حامی جریان‌های مردمی مخالف سازش» انجام می‌شود (Baqaei, 2025). هدف، جلوگیری از شکل‌گیری یک ائتلاف منطقه‌ای یکپارچه تحت رهبری رقبا است.

مضمون اصلی چهارم: تأثیر بر محاسبات داخلی و تثبیت گفتمان امنیتی–هویتی

تأثیر صلح غزه تنها به عرصه خارجی محدود نمانده، بلکه بر محاسبات و گفتمان داخلی در ایران نیز اثر گذاشته و از آن به‌عنوان ابزاری برای تحکیم پایه‌های داخلی قدرت استفاده شده است. ابعاد سه‌گانه این مضمون اصلی عبارت‌اند از:

مضمون فرعی ۴–۱– استفاده از صلح برای مشروعیت‌سازی داخلی از دو منظر متضاد: گفتمان رسمی در داخل ایران، هم از «دستاورد مقاومت» و هم از «هوشمندی دیپلماسی نظام» برای مشروعیت‌سازی استفاده می‌کند. از یک‌سو، صلح به‌عنوان پیروزی ناشی از استقامت و قدرت بازدارندگی محور مقاومت (که ایران رهبر آن است) معرفی می‌شود. از سوی دیگر، به‌عنوان ثمره دیپلماسی فعال و خردمندانه ایران تفسیر می‌شود (Vaez, 2025). این دوگانگی نشان‌دهنده تلاش برای جلب حمایت همزمان پایگاه‌های سنتی طرفدار «مقاومت» و طبقات متوسط خواهان «عقلانیت و تعامل» است.

مضمون فرعی ۴–۲– تحکیم اجماع نخبگان بر سر استراتژی «نفوذ منطقه‌ای»: هرچند صلح غزه اختلافات تاکتیکی را نمایان کرده، اما یک «اقدام اساسی بر سر اهداف کلان راهبردی» را تقویت نموده است. این اجماع بر این اصل استوار است که «نفوذ و حضور منطقه‌ای ایران، خط قرمز غیرقابل مذاکره و ضرورتی برای بقای نظام» است (Leilaz, 2025)؛ بنابراین، هرگونه بحث داخلی، نه بر سر «چرایی» این حضور، بلکه بر سر «چگونگی»، «هزینه» و «اولویت‌بندی» جبهه‌های مختلف آن است.

مضمون فرعی ۴–۳– تثبیت گفتمان «اقتصاد مقاومتی» به‌عنوان لازمه امنیت ملی: گفتمان رسمی، صلح موقت را فرصتی برای «جبران عقب‌ماندگی‌ها» و «تقویت بنیه داخلی» تحت عنوان «اقتصاد مقاومتی» معرفی می‌کند. استدلال ارائه شده این است که در فقدان تضمین‌های امنیتی بیرونی، تنها «قدرت اقتصادی و فناوری خودکفا» می‌تواند پایه قدرت سخت و نرم ایران را در دوره‌های آتی رقابت تقویت کند (Sadeqi Mohammadi & Weaver, 2025; Wu & Moshirzadeh, 2025). این امر، توجیهی امنیتی برای سیاست‌های اقتصادی داخلی فراهم می‌آورد.

در مجموع بایست عنوان نمود که یافته‌های بررسی شده نشان می‌دهد که جمهوری اسلامی ایران، توافق صلح غزه ۲۰۲۵ را از طریق «منشور تغییرناپذیر واقع‌گرایی تهاجمی» تفسیر و به آن واکنش نشان داده است. این واقعه نه‌تنها محاسبات راهبردی ایران را دگرگون نکرده، بلکه به‌عنوان «آزمونی برای تاب‌آوری، انعطاف‌پذیری و پیچیدگی راهبردی» این کشور عمل کرده است. واکنش ایران را می‌توان در یک گزاره کلیدی خلاصه کرد: «حفظ تمامی اهداف هژمونیک و تهاجمی در قالب بازتعریف، متنوع‌سازی و هوشمندسازی ابزارها، ضمن استفاده از فرصت پیش‌آمده برای تحکیم پایه‌های داخلی و تخریب تلاش‌های رقیب برای ایجاد نظم منطقه‌ای بدون ایران». این الگوی رفتاری، به‌وضوح پیش‌بینی اصلی نظریه جان مرشایمر را تأیید می‌کند که در یک نظام آنارشیک، دولت‌ها حتی در دوره‌های ظاهری صلح، به دنبال حداکثرسازی قدرت نسبی خود بوده و صلح را صرفاً به‌عنوان تغییری در شیوه ادامه رقابت برای بقا می‌بینند. ایران در دوره پساصلح غزه، مصداق تمام‌عیار یک «قدرت تهاجمی منطقی» است که در پی تبدیل یک تهدید ظاهری به فرصتی برای تعمیق نفوذ و آماده‌سازی برای دور بعدی رقابت است.

تحلیل نظری یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش در چهار مضمون اصلی، تصویر روشنی از منطق کنشگری جمهوری اسلامی ایران در قبال توافق صلح غزه ۲۰۲۵ به‌دست داد. در این بخش، یافته‌ها در چارچوب نظری واقع‌گرایی تهاجمی بازخوانی شده است.

۱. بازتعریف صلح به‌مثابه صحنه‌ای جدید برای رقابت هژمونیک؛ تأیید «صلح‌گریزناپذیریِ» واقع‌گرایانه: نخستین مضمون اصلی نشان داد که ایران صلح ۲۰۲۵ را «پایان رقابت» نمی‌داند، بلکه آن را «تغییر صحنه بازی» تفسیر می‌کند. این برداشت با هسته مرکزی واقع‌گرایی تهاجمی مرشایمر انطباق کامل دارد: در نظام آنارشیک، صلح پایدار تنها در سایه هژمونی یک قدرت مسلط ممکن است و در غیاب آن، صلح‌ها صرفاً «وقفه راهبردی» میان دورهای رقابت‌اند (Ortiz et aLl, 2025; Mearsheimer, 2001).

ایران این وقفه را ناشی از موازنه قوای شکننده و تحمیلی می‌داند، نه تغییر ذاتی در نیات رقبا. ازاین‌رو، به‌جای خلع سلاح یا تعدیل اهداف، به بازآرایی نیروها و انتقال رقابت به عرصه‌های کم‌هزینه‌تر روی آورده است. این یافته، فرض واقع‌گرایی تهاجمی درباره «عقلانیت ابزاری» دولت‌ها در دوره صلح را تأیید می‌کند: دولت حتی در آتش‌بس نیز به‌دنبال حداکثرسازی قدرت نسبی است، اما ابزارها را از جنگ

مستقیم به دیپلماسیِ توأم با بازدارندگی تغییر می‌دهد. علاوه‌براین، مفهوم «هم‌آیندی تهدید» (Villar, 2025) در اینجا مصداق عینی یافته است. ایران صلح غزه را نه یک رویداد منفرد، بلکه در پیوند با تهدیدهای هم‌افزای دیگری چون عادی‌سازی روابط عربی–اسرائیلی، خروج نسبی آمریکا از منطقه و تقویت محور سعودی–اماراتی ارزیابی می‌کند. ازاین‌رو، واکنش تهران به این صلح، واکنشی چندلایه و هم‌زمان در عرصه‌های نظامی، دیپلماتیک و روایی بوده است.

۲. تحول کارکردی محور مقاومت؛ تجسم مدل «شبکه نامتقارن غیرمتمرکز»: مضمون دوم از گذار محور مقاومت از یک ابزار تهاجمیِ خط‌مقدم به یک دارایی چندوجهیِ بازدارنده و اهرم چانه‌زنی حکایت دارد. این تحول دقیقاً با مدل «شبکه نامتقارن غیرمتمرکز» که در توسعه نظری مطرح شد، هم‌خوانی دارد. برخلاف تصور رایج که مقاومت را ساختاری عمودی و متمرکز می‌پندارد، تغییرات صورت گرفته حاکی از آن است که ایران به‌سوی الگویی حرکت کرده که در آن گروه‌ها از خودمختاری تاکتیکی برخوردارند، اما هم‌جهتی راهبردی با تهران حفظ می‌شود. این الگو از منظر واقع‌گرایی تهاجمی کاملاً عقلانی است: در محیطی که دشمن به‌دنبال «حذف ایران» است، تمرکززدایی، تاب‌آوری شبکه را افزایش و هزینه‌های مقابله را برای رقیب بالا می‌برد (ISW, 2025). همچنین، گذار از «بازدارندگی مبتنی بر تنش» به «بازدارندگی آشکار» (Dessouki, 2025) در یافته‌ها به‌وضوح دیده می‌شود. ایران در دوره پساصلح، برخلاف گذشته که بازدارندگی را عمدتاً از طریق ابهام راهبردی و تهدید غیرقابل پیش‌بینی اعمال می‌کرد، اکنون با نمایش عمومی توانمندی‌های موشکی و پهپادی، مانورهای نظامی مشترک با متحدان شرقی و تأکید بر «قدرت سرکوب‌شده آماده به کار»، سعی در دیکته کردن قواعد بازی دارد. این تغییر دکترینال نه نشانه تضعیف، بلکه نشانه بلوغ راهبردی و تطبیق هوشمندانه ابزارها با مقتضیات محیط صلح است.

۳. مواجهه فعال با پیچیدگی‌های جدید محیط راهبردی؛ کاربست منطق «چندلایه آنارشی»: مضمون سوم نشان می‌دهد ایران صلح غزه را صرفاً یک تهدید نمی‌بیند، بلکه آن را صحنه‌ای برای بهره‌برداری دیپلماتیک و روایی می‌یابد. این یافته با مفهوم «آنارشی چندلایه» در غرب آسیا پیوند می‌خورد (Villar, 2025). ایران هم‌زمان با رقابت فرامنطقه‌ای (آمریکا، چین) و منطقه‌ای (اسرائیل، عربستان، ترکیه) مواجه است و نمی‌تواند در یک جبهه متمرکز شود. صلح غزه به تهران امکان داد تا با تنش‌زدایی انتخابی از برخی جبهه‌ها (مانند عربستان)، تمرکز خود را بر جبهه‌های دیگر (مقابله با عادی‌سازی و نفوذ در افکار عمومی عربی) افزایش دهد. این رفتار، مصداق «موازنه‌سازی در سطوح مختلف هم‌زمان» است که واقع‌گرایی نئوکلاسیک بر آن تأکید دارد. از سوی دیگر، «جنگ روایتی»، تجلی عینیِ رقابت قدرت در عرصه‌ای غیرمادی اما راهبردی است. واقع‌گرایی تهاجمیِ متأخر (Ortiz et al, 2025) اذعان دارد که دولت‌ها برای کسب مشروعیت و مقبولیت به‌عنوان پیش‌نیاز هژمونی، ناگزیر از رقابت روایی‌اند. ایران با بازنمایی خود به‌عنوان «عامل ثبات» و افشای نقش مخرب آمریکا و اسرائیل، درصدد تغییر ادراک منطقه‌ای از خود و خنثی‌سازی ائتلاف‌های ضدایرانی است. این نبردِ روایی دقیقاً ذیل منطق حداکثرسازی قدرت نسبی تعریف می‌شود، زیرا هرچه مشروعیت ایران نزد افکار عمومی عربی افزایش یابد، هزینه عادی‌سازی برای دولت‌های عربی بالاتر می‌رود و موازنه قدرت به سود ایران تغییر می‌کند.

۴. دلالت‌های نظری؛ از بسط مرزهای واقع‌گرایی تهاجمی تا افق‌های پژوهشی: تحلیل نظری یافته‌ها سه دلالت مهم برای واقع‌گرایی تهاجمی به‌دست می‌دهد:

– تعمیم‌پذیری منطق تهاجمی به قدرت‌های میانی: مرشایمر نظریه‌اش را برای قدرت‌های بزرگ طراحی کرد، اما یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد قدرت‌های منطقه‌ایِ دارای جاه‌طلبی هژمونیک نیز همان منطق را در مقیاسی کوچک‌تر دنبال می‌کنند. ایران باوجود محدودیت‌های ساختاری، به‌دنبال حداکثرسازی قدرت نسبی در غرب آسیا و جلوگیری از شکل‌گیری نظم منطقه‌ایِ بدون خود است. این یافته، باب پژوهش‌های تطبیقی درباره سایر قدرت‌های میانی (عربستان، ترکیه، اسرائیل) را می‌گشاید.

– هم‌آمیزی موفق واقع‌گرایی ساختاری و سطح تحلیل داخلی. این پژوهش نشان داد برای تبیین تغییر تاکتیکی در ابزارها (در عین ثبات راهبردی در اهداف)، نمی‌توان صرفاً به سطح ساختار اکتفا کرد. تلفیق واقع‌گرایی تهاجمی با مفاهیم واقع‌گرایی نئوکلاسیک (انسجام نخبگان، انعطاف‌پذیری نهادی، ظرفیت بسیج منابع) قدرت تبیینی نظریه را به‌طور چشمگیری افزایش می‌دهد. این رهیافت ترکیبی می‌تواند برای تحلیل موارد مشابه (واکنش ایران به تحولات سوریه، عادی‌سازی و مذاکرات هسته‌ای) نیز به‌کار گرفته شود.

– بازتعریف بازدارندگی و صلح در نظریه واقع‌گرایی: یافته‌های این پژوهش، دیدگاه سنتی واقع‌گرایی درباره صلح را به چالش نمی‌کشد، بلکه آن را غنا می‌بخشد. صلح نه فقدان رقابت، بلکه شکلِ خاموش و نرم آن است. بازدارندگی نیز در دوره صلح نه منتفی، بلکه آشکارتر

و مبتنی بر نمایش ظرفیت می‌شود. این مفاهیم می‌تواند به بازسازی نظری واقع‌گرایی تهاجمی در دوران پساجنگ سرد و ظهور جنگ‌های ترکیبی یاری رساند.

در مجموع، تحلیل نظری یافته‌ها نشان می‌دهد که چارچوب واقع‌گرایی تهاجمی، نه‌تنها قدرت تبیینی بالایی برای فهم رفتار ایران در قبال صلح غزه ۲۰۲۵ دارد، بلکه می‌تواند به‌عنوان الگویی برای تحلیل واکنش دولت‌های جاه‌طلب به صلح‌های موقت در سایر نقاط جهان به‌کار رود. ایران با بهره‌گیری از ظرفیت «انعطاف تاکتیکی در چارچوب اهداف تهاجمی»، نه‌تنها این صلح را به بحران هویتی یا امنیتی بدل نکرد، بلکه آن را به فرصتی برای بازآرایی قدرت و تعمیق نفوذ خود تبدیل نمود. این یافته، فهم رایج از صلح را در روابط بین‌الملل به چالش می‌کشد و نشان می‌دهد صلح می‌تواند جنگ با ابزارهای دیگر باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با بهره‌گیری از چارچوب نظری واقع‌گرایی تهاجمی جان مرشایمر و با کاربست روش تحلیل مضمون، به بررسی تأثیر توافق صلح غزه ۲۰۲۵ بر محاسبات قدرت، موازنه تهدید و رفتار منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران پرداخت. یافته‌های پژوهش که از تحلیل نظام‌مند متون و بیانیه‌های مرتبط استخراج شد، نشان می‌دهد صلح غزه نه به‌مثابه پایانی بر منازعه، بلکه به‌مثابه «تغییر صحنه و ابزارهای رقابت» در چارچوب رقابت درازمدت قدرت‌محور تفسیر می‌شود. این یافته، فرضیه محوری پژوهش مبنی بر «تغییر تاکتیکی، اما نه راهبردی، در سیاست خارجی ایران و تداوم تبیین‌پذیری آن بر اساس منطق واقع‌گرایی تهاجمی» را تأیید می‌کند.

نخست، یافته‌ها نشان داد ایران صلح ۲۰۲۵ را نه یک تحول بنیادین در ساختار رقابت، بلکه یک «وقفه راهبردیِ موقت» ناشی از موازنه قوای شکننده و محاسبه هزینه–فایده می‌داند. از این منظر، صلح در غیاب هژمونی پایدار، پدیده‌ای ذاتاً ناپایدار و موقتی است. این برداشت کاملاً با هسته سخت واقع‌گرایی تهاجمی هم‌خوانی دارد: دولت‌ها در نظام آنارشیک حتی در دوره‌های صلح نیز به‌دنبال حداکثرسازی قدرت نسبی‌اند و صلح را صرفاً فرصتی برای بازآرایی نیروها و انتقال رقابت به عرصه‌های کم‌هزینه‌تر می‌دانند.

دوم، پژوهش آشکار ساخت که «محور مقاومت» به‌مثابه مهم‌ترین ابزار قدرت‌افزایی ایران، دچار تحول کارکردی عمیقی شده است. این شبکه نه تضعیف، بلکه با عبور از مدل متمرکز و عمودی به «شبکه نامتقارن غیرمتمرکز» تکامل یافته است. خودمختاری تاکتیکیِ فزاینده گروه‌ها در عین هم‌جهتی راهبردی با تهران، هم تاب‌آوری محور را افزایش داده و هم هزینه‌های مقابله با آن را برای رقبا بالا برده است. هم‌زمان، گذار از «بازدارندگی مبتنی بر تنش» به «بازدارندگی آشکار» نشان می‌دهد ایران با نمایش عمومی توانمندی‌های موشکی و پهپادی و انعقاد پیمان‌های دفاعی با قدرت‌های شرقی، در پی دیکته کردن قواعد بازی در دوره‌ای است که خشونت مستقیم به‌طور موقت کاهش یافته است. این تحول، جلوه عینیِ «عقلانیت ابزاری» در چارچوب واقع‌گرایی تهاجمی است.

سوم، ایران صلح غزه را نه یک تهدید محض، بلکه عرصه‌ای برای بهره‌برداری دیپلماتیک، روایی و ادراکی یافته است. «جنگ روایتی» برای بازتعریف نقش خود از «عامل بی‌ثباتی» به «عامل ثبات امنیتی»، بهره‌گیری از گشایش‌های دیپلماتیکِ توأم با نمایش قدرت سخت و تلاش برای قطبی‌سازی ایدئولوژیکِ جایگزین در برابر عادی‌سازی روابط عربی–اسرائیلی، همگی نشان‌دهنده درک عمیق تهران از «چندلایگی آنارشی منطقه‌ای» و ضرورت «موازنه‌سازی در سطوح مختلف هم‌زمان» است. این مواجهه فعال، ایران را به بازیگری محاسب و انعطاف‌پذیر در صحنه پساصلح بدل کرده است.

همچنین، این پژوهش سه دلالت نظری مهم برای ادبیات واقع‌گرایی تهاجمی به‌دست می‌دهد:

۱. تعمیم‌پذیری منطق تهاجمی به قدرت‌های میانی: اگرچه مرشایمر نظریه خود را برای قدرت‌های بزرگ طراحی کرد، یافته‌ها نشان می‌دهد قدرت‌های منطقه‌ایِ دارای جاه‌طلبی هژمونیک نیز از همان منطقِ حداکثرسازی قدرت نسبی در محیط آنارشیک پیروی می‌کنند، هرچند در مقیاسی محدودتر. این یافته، افق تازه‌ای برای مطالعات تطبیقی در غرب آسیا می‌گشاید.

۲. بازتعریف مفاهیم صلح و بازدارندگی. یافته‌ها نشان داد صلح در غیاب هژمون، فقدان رقابت نیست، بلکه «جنگ با ابزارهای دیگر» است. همچنین بازدارندگی در دوره صلح نه منتفی، بلکه آشکارتر و مبتنی بر نمایش ظرفیت می‌شود. این بازتعریف می‌تواند به غنای نظری واقع‌گرایی تهاجمی در دوران پساجنگ سرد و ظهور جنگ‌های ترکیبی یاری رساند.

در مجموع، جمهوری اسلامی ایران در قبال توافق صلح غزه ۲۰۲۵ رفتاری کاملاً هم‌سو با پیش‌بینی‌های واقع‌گرایی تهاجمی از خود نشان داد: حفظ همه اهداف هژمونیک و تهاجمی، اما در قالبی بازتعریف‌شده، متنوع‌سازی‌شده و هوشمندانه. صلح برای تهران نه یک بحران، بلکه «آزمونی برای تاب‌آوری و انعطاف‌پذیری راهبردی» بود؛ آزمونی که ایران با موفقیت از آن عبور کرد. این کشور نشان داد

می‌تواند هم‌زمان بر اصول تهاجمی هسته‌ای خود پای بفشارد و در تاکتیک‌ها انعطاف نشان دهد، هم از فرصت جنگ بهره ببرد و هم صلح موقت را به میدانی برای بازآرایی قدرت بدل کند. ازاین‌رو، ادعای «پایان دوران محور مقاومت» یا «تغییر بنیادین در سیاست منطقه‌ای ایران» نه‌تنها شتاب‌زده، بلکه از منظر نظری نیز نادرست است. آنچه رخ داده، نه افول، بلکه «تکامل هوشمندانه» یک قدرت منطقه‌ای در مواجهه با واقعیت‌های تازه است. غزه ۲۰۲۵ شاید پایان یک دوره پرمخاطره بود، اما بی‌تردید آغازی بر دورانی پیچیده‌تر، غیرمستقیم‌تر و چندلایه‌تر از رقابت هژمونیک در غرب آسیاست.

References

Ahmadian, H. (2025, October 28). Iran quietly backs Gaza truce amid bid to hand off regional bad-guy image. The Christian Science Monitor.

Ajl, M. (2025). Iran: Reflections on War, Peoples, and Regimes. *Middle East Critique*, *34*(4), 889ت894. https://doi.org/10.1080/19436149.2025.2578577

Awwad, A. M. (2024). Iranian Foreign Policy and its Position on the Palestinian Issue. *Pakistan Journal of Life & Social Sciences*, *22*(2). DOI:10.57239/PJLSS-2024-22.2.00994

Bajoghli, N. (2025, October 28). Iran quietly backs Gaza truce amid bid to hand off regional bad-guy image. The Christian Science Monitor.

Baqaei, E. (2025, December 22). ‹Our defensive capabilities not open for talks› Iran foreign ministry. Tehran Times.

Bilhar, M., & Cook, R. J. (2026). What Would Mearsheimer Do? Reviewing *Mearsheimer.ai* as a Teaching Tool for International Relations. *Journal of Political Science Education*, 1ت5. https://doi.org/10.1080/15512169.2026.2612713

Bowen, Y. (2025). Reflections on John Mearsheimer China Trip: Popularity, Propaganda, and Intellectual Gaps. *Asian Affairs*, *56*(1), 4ت14. https://doi.org/10.1080/03068374.2024.2446261

Dadparvar, S., & Parto, A. (2025). Iran and post-Assad Syria: strategic dilemmas and constraints. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 28(1), 1ت22. https://doi.org/10.1080/19448953.2025.2557168

Dessouki, A. F. (2025). Israeli-Iranian deterrence strategy shifts after the 12-Day War: From covert to overt deterrence. *Journal for Iranian Studies*, 7(22), 45ت67.

Farnia, N. (2025). Iran 12-Day War of Resistance: National Liberation as Self-Reliance. *Middle East Critique*, *34*(4), 803ت814. https://doi.org/10.1080/19436149.2025.2576356

Han, S. (2025). Mediation diplomacy by mimicry: the US-China rivalry and soft power in the context of Gaza War. *Asian Journal of Political Science*, 1ت16. https://doi.org/10.1080/02185377.2025.2574575

Institute for the Study of War. (2025, November 25). Iran update: November 25, 2025.

Jackson, R., & Sorenson, G. (2022). *An Introduction to International Relations (Theoris and Approaches)*. translated by: Mehdi Zakerian, Hassan Saeed Kolahi, Ahmad Taghizadeh. Tehran, Mizan Publishing. (In Persian).

Khatibi, M. (2025, September 19). *Axis of Resistance: New era of decentralized warfare or unchartered territory*. Tehran Times.

Leilaz, S. (2025, October-11-12). *Iran out in the cold as Mideast unites around Gaza ceasefire-hostage deal.* The Times of Israel/Inquirer.

Mearsheimer, J. J. (2014). Why the Ukrain Crisis Is the West`s Fault. *Foreign Affairs*, 93 (5).

Mearshimer, J. J. (2001). *Anarchy and the struggle for power. In: The tragedy of great power politics*. New York and London: W W Norton & Company.

Ortiz, V., Barsallo, G., Mendoza, E., & Yanis-Orobio, R. (2025). Sovereignty and national identity: The Panamanian perception of the canal and US foreign policy from Mearsheimer offensive realism perspective. *Frontiers in Political Science,* 7, 1713340. https://doi.org/10.3389/fpos.2025.1713340

Sadeqi Mohammadi, S., & Weaver, C. (2025). Resistance Economies: An Analysis of Resilience against US Sanctions on Iran and Cuba. *Middle East Critique*, 1ت21. https://doi.org/10.1080/19436149.2025.2509996

Shadunts, A. (2025). The Many Forms of Iran Foreign Policy Seen Through Its Social Logics. *Middle East Critique*, 1ت23. https://doi.org/10.1080/19436149.2025.2588546

Sharifi, M., & Barzegar, K. (2025). Bifurcated transition model and resisting-adaptive foreign policy of I.R. of Iran. Political Sociology of the Islamic World, 12(25), 115ت142. 10.22070/iws.2025.19942.2407 (In Persian)

Sinai, J. (2024). Threat Convergence: The Most Lethal Category of Terrorist Warfare. In book: Issues of Terrorism in the Post-Coronavirus Era (pp.123-134). DOI:10.1007/978-3-031-68542-2_7

Tarzi, A. (2025). A Brief Overview of Iranian and Israeli Strategies following Operations Rising Lion and Midnight Hammer. *Marine Corps War College Insights*, 2-3.

Vaez, A. (2025, October 11). *Iran out in the cold as Mideast unites around Gaza ceasefire-hostage deal*. The Times of Israel.

Velayati, A. A. (2025, October 11). Iran out in the cold as Mideast unites around Gaza ceasefire-hostage deal. *The Times of Israel*.

Villar, X. (2025). Iranی forward defense strategy in the post-October 7. *Middle East Policy*, 32(1), 88ت102.

Wu, T., & Moshirzadeh, H. (2025). Resistance Discourse in Iranی Foreign Policy: A Genealogy. *Middle East Critique*, 1ت25. https://doi.org/10.1080/19436149.2025.2536939